

XI. Resumé

Předložená práce se zabývá dílem Vereny Stefan "Häutungen", které vyvolalo bouřlivou reakci, jak u kritiky, tak u jeho čtenářek.

"Člověkem mého života jsem já"¹⁵⁹ by měl znít výsledek hledání ženského já. Ústředním motivem celého díla je postupně získávaný respekt protagonistky vůči sobě samotné a zastavení procesu odcizování se svému vlastnímu tělu. Zda se jedná o trvalé vítězství, zůstává na konci knihy otevřené.

Prvotinou Vereny Stefan jsem se zabývala hned z několika hledisek. Těžiště analýzy spočívalo v hledání možných způsobů pro nalezení nové ženské identity. Nejprve jsem zkoumala obsahové a formální aspekty díla, na jejichž základě bych pak mohla rozpoznat a definovat atributy ženské literatury. „Häutungen“ bylo inspirací pro mnoho dalších děl, které dnes řadíme do nové ženské německé literatury.

Teprve dílem Vereny Stefan „Häutungen“ začal být vliv ženského emancipačního hnutí na literaturu opravdu znatelný. „Häutungen“ je velmi často prezentováno jako zásadní milník nové ženské německé literatury, je důležité ovšem podotknout, že ovlivnilo pouze jeden proud tohoto žánru a ne všechna díla, jak se někdy mylně dočítáme i v podkladech literární vědy.

Další úlohou, kterou tato kniha v feministicko-literárním diskurzu sehrála, bylo zahájení diskuze o ženské estetice a ženském psaní. Skutečnost, že „Häutungen“ poukazuje na patriarchální struktury obsažené v jazyce, formuluje tímto nové chápání politiky. Verena Stefan tímto dodává nové, žensky laděné impulsy politickému a literárnímu levicově orientovanému proudu. Jako výsledek se pak může jevit vymanění feminismu z levicově orientovaných ideových schémat. Hlavnímu postulátu feminismu o odhalování soukromí, tzn. „soukromé se stává politikem“¹⁶⁰ odpovídá Stefaninu popisu zážitku, zkušeností, pozorování a pocitů. Přesto není možné zařadit tuto knihu

¹⁵⁹ Stefan, Verena: Häutungen, a.a.O. S 124 (volně přel. autorkou práce)

¹⁶⁰ volný překlad autorky práce (Häutungen zatím nebylo přeloženo do češtiny)

k autobiografickým dílům, neboť autobiografie je zde pouze vědomě zvolenou formou ztvárnění.

Verena Stefan zabíhá při popisu ženských do těch nejintimnějších podrobností, čímž přispívá k odtabuizování této tematiky. „Häutungen je revoluční především proto, že se zabývá sexualitou z ženského úhlu pohledu. „Víme z knih, filmů a zkušeností, které vědění z knížek a filmů potvrdily, co on/ona chce. Jednáme a reagujeme podle toho. Reagujeme na to, že on/ona ví, co on/ona má rád/ráda. Spoléháme na to, že to, co z knih, filmů a zkušeností víme, je také pravda.“¹⁶¹

Erotické pasáže slouží především ke zdůraznění stále většího významu ženského těla pro způsob psaní ve stylu ženské subjektivity.

V době, kdy jsem začala s psaním této práce, neměla jsem o autorce jako takové žádnou konkrétní představu. Dle mého názoru je Verena Stefan zajímavou osobností, která se angažuje nejen v literárních kruzích, ale zajímá ji i ekologie a vyučuje kreativní psaní na akademické půdě. Patří k těm německým feministickým autorkám, které se během jejich života nezabývají jen názory a postoji spojenými s emancipací a feminismem. Jak sama řekla, šlo jí především v této fázi o vytvoření místa pro ženu jako člověka a to jak ve společenské tak i jazykové oblasti. Tímto se odlišuje od mnoha feministických aktivistek této doby, které se touto tematikou zabývají po celý život. To byl také důvod, proč mě natolik zaujalo srovnání kariérních a životních dráh známé feministické autorky Alice Schwarz a Vereny Stefana a objevení četných paralel v těchto dvou životopisech. V pozdějším díle Vereny Stefan „Fremdschläfer“ se téma feminismu již neobjevuje, zde přicházejí na řadu témata jako je migrace, onemocnění rakovinou či příběh lesbické lásky. Obavy o život, způsobené rakovinným onemocněním a opakované změny prostředí způsobují, že autorka získává k tématu feminismu velký odstup. „Narodila jste se ve Švýcarsku, velkou část

¹⁶¹ Stefan, Verena: Häutungen, a.a.O. S 124 (volně přel. autorkou práce)

života jste strávila v Německu a není žijete v Kanadě. Co Vás jako první napadne, když slyšíte slovo „vlast“?“ Psaní“¹⁶²

Z příběhu, který je v románu „Fremdschläfer“ popsán, vyplývá také vztah autorky k naší zemi. „*Váš otec je sudetský Němec. Byla jste již v České republice. Máte nějaký vztah k této zemi?* Byla jsem v Praze dvakrát, bohužel jen krátce a před revolucí. Bohužel nemám nikdy čas na nějaký delší pobyt, když jsem v Evropě. Ale ráda bych to udělala.“¹⁶³

Hledání nové ženskosti úzce souvisí s pojmem „ženského psaní“. Při analýze jeho úlohy v literárním diskurzu sedmdesátých let musí být zdůrazněno, že koncept ženského psaní nemá být používán pouze v souvislosti s ženami, neboť je rovněž připisován i mužům. Při seminářových diskuzích je často toto téma rozebíráno, především v souvislosti s ženskou subjektivitou. Přesto se mi nepodařilo stanovit jasnou strukturu, jednoznačné hranice nebo zcela typické atributy ženského psaní. Jako poslední možná varianta pro vytvoření nové ženské identity bylo v této práci zvoleno hledání specifické ženské řeči. Rozdíl mezi mužskou a ženskou perspektivou, které jsou v knize „Häutungen“ od sebe velmi konsekventně odděleny za účelem přeprogramování emocionálních a sexuálních vztahů, se ukázalo býti funkčním. Potřeba vytvoření nové řeči je třeba chápat nejen ve smyslu lingvistickém. Tato práce si nestanovila za cíl, zabývat se podrobně všemi prvky feministické lingvistiky. Byly zkoumány rozdíly mezi mužskou a ženskou řečí v souvislosti se ženskou identitou, přičemž stávající řeč, jako systém s patriarchálními normami, má uvolnit místo nové řeči, která je schopna ženskost vyjádřit.

Dále jsem se zabývala povídkou „Gomora...“ (Ein Schritt nach Gomorra) rakouské spisovatelky Ingeborg Bachmann ve srovnání se Stefaniným „Häutungen“, které vzniklo se čtrnáctiletým odstupem od

¹⁶² Srov. s rozhovorem s Verenou Stefan ze dne 19.10.2011: v příloze č. 1.

¹⁶³ Vgl. Interview mit Verena Stefan vom 19.10.2011: in Anhang Nr. 1.

povídky Bachmanové. Ingeborg Bachmann stejně tak jako např. Virginia Wolf nebo Unica Zürn, neodpovídala představám a nárokům feministické literatury, jejíž rozsudek hlásal, že se tyto autorky zabývají tématy ženskosti a ženské řeči z hlediska mužské perspektivy.

Zaujatá reakce se dostavila, a to jak ze strany mužské kritiky, tak i ze strany představitelk ženského hnutí. Tyto texty poukazují sice na destruktivní struktury mužského řádu, který hluboce ovlivňuje ženské myšlení, konání a sebevědomí, nedemonstrují ale aktivní boj proti patriarchálním systémům a strukturám. Žena zde není středem děje. Díla Ingeborg Bachmann dnes patří její k nejvíce čteným knihám s tematikou „ženské estetiky“, přičemž skepse Bachmannové vůči řeči a pozici ženy ve společenském systému je dnes podstatně pochopitelnější než v aktivní začátcích feministického hnutí.

Srovnání dějových podobností v povídce „Gomora...“ (Ein Schritt nach Gomorrha) a „Häutungen“, je na základě četných citátů, na kterých je toto srovnání nejlépe demonstrovatelné, poukazuje na to, že témata emancipačního hnutí se zdaleka nenacházejí pouze v dílech jejich aktivistek.

Knihu „Häutungen“ nelze dnes hodnotit bez ohledu na to, jakou sehrála roli v oblasti nové německé ženské literatury. Počátky textů se sebezpoznavací tematikou v SRN byly podporovány vydáním Häutungen Vereny Stefan sloužilo jako rozbuška pro velké množství textů se sebezpoznavací tematikou. Tyto texty navazují na tradici dopisů a deníků, které až doteď plnily funkci autentických zpráv o osobním životě píšících žen. Texty se sebezpoznavací tematikou se pokoušejí tento až doteď utlačovaný žánr vědomě propagovat, rozvíjet a v neposlední řadě navýšit jejich hodnotu v literárně-spoločenském diskursu.

Cílem mé práce bylo rovněž ukázat knihu „Häutungen“ jako inspiraci pro jiná díla ženské literatury a na základě toho porovnat jejich společné rysy. Zajímavé bylo především rozdílné pojednání stejného

tématu emancipace, různá pojetí vnímání ženské estetiky a znázornění obrazu ženy.